

Galpert Ernő

Ezen a képen a barátaimmal vagyok lefényképezve. Alulról felfele Frida, aztán a későbbi feleségem, Tilda, én és Rota, aki nem is igazán volt a barátunk, inkább csak a kollégám volt a papírgyárban. A kép Munkácson készült, 1944 kora tavaszán. Ebben az időben a magyar hatóságok még csak arra kötelezték a zsidókat, hogy egy sárga megkülönböztető jelet tegyenek magukra. Egy héttel az után rendelték el, hogy kötelező a sárga csillag viselése, hogy ez a kép készült. Ekkor még nem is sejtettük, hogy a Munkácson élő zsidók többségét rövid időn belül koncentrációs

táborba deportálják. 1939-ben a németek átadták a magyaroknak a volt magyar területeket, köztük Kárpátalját is [lásd: Kárpátalja; Munkács (valamint Ungvár és Huszt környéke) azonban már az első bécsi döntéssel visszakerült átmenetileg Magyarországhoz. -- A szerk.]. A magyarok ugyan azt gondolták, hogy fölszabadítottak minket, de az emberek véleménye megoszlott erről. A magyar lakosság örömmel fogadta a helyzetet. Az idősebb zsidók emlékeztek rá, hogy az Osztrák--Magyar Monarchiában is elég nagy szabadsággal rendelkeztek a zsidók, és csak a legjobbakat remélték, egészen addig, amíg ki nem ismerték a helyzetet. A zsidó fiatalok a magyarokat megszállónak tartották, és hogy jelét adják ellenállásuknak, nem magyarul, hanem csehül beszéltek. Idővel kiderült, hogy ez az ország már nem a régi Magyarország, hanem egy fasiszta ország. Zsidóellenes törvényeket vezettek be [lásd: zsidótörvények Magyarországon]. A zsidók tulajdonában nem lehettek gyárak, üzletek, műhelyek. Vagy átadták őket egy új tulajdonosnak [lásd: stróman], aki nem lehetett zsidó, vagy elvette a vagyont az állam. Nagyon kevés gazdag zsidó tudta kiváltani magát, és megőrizni a tulajdonát, a többségtől bevonták az engedélyeket, megfosztották őket minden lehetőségtől, hogy eltartsák a családjukat. Nagyon nehéz lett a megélhetés. Apámtól bevonták a kereskedői engedélyét. Elvették az engedélyt annak a műhelynek a tulajdonosától is, ahol én dolgoztam, úgyhogy 1940-ben be is zárt a műhely. Apámnak is és nekem is munkát kellett keresnünk. Akkoriban még üzemelt a Roth-féle papírgyár, és fölvettek minket ide. A gyárban elég sok akkoriban korszerűnek számító műszaki berendezés volt, és engem fölvettek műszerésznek, apám pedig munkás lett. A Roth-gyárban ismerkedtem meg a leendő feleségemmel, Ackermann Tildával, aki szintén ott dolgozott. Akkoriban Tojbénak becézték. Tilda ugyanabban az évben született, mint én, munkácsi lány volt. Mondta, hogy együtt jártunk elemibe, de én akkor észre sem vettem őt. A gyárban sok lány dolgozott, a gépüket pedig én láttam el. Akkor hívtak, ha valamit meg kellett szerelni vagy be kellett állítani. Így ismerkedtünk meg, és jóba lettünk. Egy egész kis társaság jött össze zsidó fiúkból és lányokból. A gyárban dolgozott Tilda barátnője, Frida és az én barátom, Vojta. Frida és Vojta találkoztak, és össze akartak házasodni, amint vége a háborúnak. Mi is egymásba szerettünk Tildával. Munka után, esténként találkoztunk és sétálgattunk. Tilda sokszor volt nálunk, és én is gyakran elmentem hozzájuk. Tilda tetszett a szüleimnek. Ha nem jött volna közbe a háború, azt hiszem, hamarosan összeházasodtunk volna. De folyt a háború, és nem lehetett tudni, mit hoz a holnap. 1944 áprilisában engem és sok, szintén 1923-ban született fiatalembert egy magyar területen lévő munkatáborba vittek. Tilda és én nem tudtuk, hogy mi vár ránk. Mindenesetre megbeszéltük, hogy találkozni és kapcsolatot teremteni a nagynéném, apám lánytestvérén keresztül tudunk, aki Svájcban lakott. Betanultuk a címet: Lugano, Bella Vizari 10. A holokauszt után a sors úgy rendelte, hogy találkozzunk Tildával. Akkor érkezett vissza Munkácsra, amikor én már katona voltam. 1944-ben Tildát és a családját Auschwitzba vitték. A fiatalokat és a jó erőben lévőket munkatáborokba küldték, az öregeket és a gyerekeket megsemmisítették. A németeknek kellett a munkaerő. Auschwitzban halt meg Tilda egész családja. Tilda, miután fölszabadították a koncentrációs táborból, Munkácsra ment. Én ebben az időben éppen a sorkatonai szolgálatomat töltöttem a Szovjet Hadseregben. Leveleztem Vojtával, a barátommal, akivel a munkaszolgálatban is együtt voltunk. Vojta megmondta a tábori postacímemet Tildának. Tilda írt nekem. El se tudom mondani, milyen boldog voltam, amikor megkaptam a levelét! Válaszoltam neki, levelezni kezdtünk. A következő levélbe Tilda beletette a fényképét, és ezt írta rá: 'Az én drága Arimnak'. Ez a kép végig nálam volt, most pedig a családi albumban őrizzük.